

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Факультет психології та соціології
Кафедра педагогічної та вікової психології

СИЛАБУС

вибіркової навчальної дисципліни

ПРОПЕДЕВТИКА ПСИХОЛОГІЇ РОЗВИТКУ
ТА ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ГАЛУЗІ
підготовки бакалавр

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

спеціальність 053 Психологія

освітньо-професійна програма Психологія

Луцьк 2020

Силабус навчальної дисципліни «Пропедевтика психології розвитку та організації наукових досліджень в галузі» підготовки бакалавра, галузі знань галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія, за освітньою програмою Психологія.

Розробник: Коць Михайло Онисимович, доцент кафедри педагогічної та вікової психології, кандидат психологічних наук, доцент

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри педагогічної та вікової психології

протокол № 1 від 27 серпня 2020 р.

Завідувач кафедри: (Гошовський Я. О.)

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни № 2 За навчальним планом 2020 року
Денна форма навчання	05 Соціальні та поведінкові науки	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 210/7	053 Психологія	Рік навчання 2
		Семестр 3
		Лекції 20 год.
		Практичні 24 год.
		Лабораторні 28 год.
		Самостійна робота 130 год.
		Консультації 8 год.
ІНДЗ: <u>немає</u>	Психологія Бакалавр	Форма контролю: залік

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання на базі освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст»	05 Соціальні та поведінкові науки	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 120/4	053 Психологія	Рік навчання 2
		Семестр 3
		Лекції 8 год.
		Практичні (семінарські) 6 год.
		Лабораторні 6 год.
		Самостійна робота 86 год.
		Консультації 14 год.
ІНДЗ: <u>немає</u>	Психологія Бакалавр	Форма контролю: залік

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	05 Соціальні та поведінкові науки	Вибіркова
Кількість		Рік навчання 2
		Семестр 3

годин/кредитів 210/7	053 Психологія	Лекції 12 год.
		Практичні (семінарські) 12 год
ІНДЗ: немає	Психологія Бакалавр	Лабораторні 12год..
		Самостійна робота 149год.
		Консультації 25 год.
		Форма контролю: залік

II. Інформація про викладача

ППП - Коць Михайло Онисимович

Науковий ступінь - кандидат психологічних наук

Вчене звання - доцент

Посада - доцент кафедри педагогічної та вікової психології

Контактна інформація - тел.: 0506004587, електронна адреса: kotsmo67@gmail.com

Дні занять – понеділок (11.50 год – 14.45 год)

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу. Навчальна дисципліна є пропедевтичним курсом циклу професійної та практичної підготовки фахівця з психології, а тому вивчається першою і є основою для вивчення всіх наступних професійно орієнтованих дисциплін. Вона покликана ознайомити студентів з методологічною культурою науки, поняттям наукової парадигми, основними методами наукових досліджень, які використовують на різних рівнях наукового пізнання.

2. Пререквізити: загальна психологія, психодіагностика.

Постреквізити: експериментальна психологія, соціальна психологія, вікова психологія, педагогічна психологія, практична психологія.

3. Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Пропедевтика психології розвитку та організації наукових досліджень» є формування наукових уявлень про процес психічного розвитку, рушійних сил, закономірностей, особливостей розвитку психіки у різні вікові періоди та організацію методології наукового пізнання

Завданнями вивчення дисципліни «Пропедевтика психології розвитку та організації наукових досліджень» передбачено:

- ознайомити студентів зі специфікою теоретичних питань психології розвитку, з особливостями різних теоретичних позицій у психології розвитку та боротьбу ідей а також причин появи провідних концепцій розвитку актуальних для сучасної психологічної науки;

– детальне розуміння та аналіз тих прийомів, засобів і методів пізнання, за допомогою яких досягається отримання об'єктивно дійсних знань щодо особливостей та закономірностей розвитку психіки на вікових етапах;

- розвивати професійне мислення та сприяти вивченню методології наукового пізнання окремих теорій розвитку, які є провідними у рамках одного або декількох вікових періодів.

4. Результати навчання (Компетентності)

Загальні компетентності:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;
- знання та розуміння предметної області та специфіки професійної діяльності психолога;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;
- навички міжособистісної взаємодії;
- здатність працювати в команді;
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- здатність проведення досліджень на відповідному рівні;
- здатність генерувати нові ідеї (креативність);
- уміння виявляти, ставити та розв'язувати проблеми.

Фахові компетентності:

- фундаментальне знання теоретичної, прикладної та практичної психології;
- уміння самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел;
- розвинута здатність конструювати дизайн, розробляти програму та виконувати складні психологічні дослідження з використанням широкого кола якісних та кількісних методів та високоспеціалізованого, валідного і надійного психодіагностичного інструментарію;
- розвинута здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації;
- розвинуте вміння організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову);
- здатність усвідомлювати межі своєї компетентності та дотримуватися норм професійної етики;
- здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку;
- навички міжособистісного спілкування та роботи в команді у процесі професійної діяльності;
- уміння адаптуватися до нових ситуацій та здатність до професійної мобільності.

5. Структура навчальної дисципліни

Денна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин					
	Усього	у тому числі				
		Лекц.	Практ.	Лаб.	Конс.	Сам.

						роб.	контролю/ Бали
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль 1. Пропедевтика психології розвитку							
Тема 1. Основи пропедевтики психології розвитку та організації наукових досліджень в галузі: проблеми та перспективи	34	4	4	4	2	20	6 ДС, Р
Тема 2. Сучасні концепції розвитку в зарубіжній та вітчизняній психології	33	4	4	4	1	20	6 ДС, Р
Тема 3. Методологічні проблеми психологічного дослідження	29	2	4	4	1	18	6 ДБ, Р
Тема 4. Методологія і методи наукових досліджень	27	2	2	4	1	18	5 ДС, Р
Разом за змістовим модулем 1	123	12	14	16	5	76	23
Змістовий модуль 2. Організація наукових досліджень в галузі							
Тема 5. Навчально-дослідницька діяльність студентів	29	2	4	4	1	18	6 ДС, Р
Тема 6. Структура наукового дослідження. Опрацювання наукових джерел	29	4	2	4	1	18	5 РМГ, ДБ
Тема 7. Порядок захисту курсової, магістерської роботи	29	2	4	4	1	18	6 РМГ, ДБ
Разом за змістовим модулем 2	87	8	10	12	3	54	17
Залік							60 балів
Усього годин/балів	210	20	24	28	8	130	100 балів

**Заочна форма навчання на базі освітньо-кваліфікаційного рівня
«молодший спеціаліст»**

Назви змістових модулів	Кількість годин	
	Усього	у тому числі

і тем		Лекц.	Практ.	Лаб.	Конс.	Сам. роб.	Форма контролю/ Бали
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль 1. Пропедевтика психології розвитку							
Тема 1. Основи пропедевтики психології розвитку та організації наукових досліджень в галузі: проблеми та перспективи	16	1	1		2	12	6 ДС, Р
Тема 2. Сучасні концепції розвитку в зарубіжній та вітчизняній психології	17	1	1	1	2	12	6 ДС, Р
Тема 3. Методологічні проблеми психологічного дослідження	17	1	1	1	2	12	6 ДБ, Р
Тема 4. Методологія і методи наукових досліджень	16	1		1	2	12	5 ДС, Р
Разом за змістовим модулем 1	66	4	3	3	8	48	23
Змістовий модуль 2. Організація наукових досліджень в галузі							
Тема 5. Навчально-дослідницька діяльність студентів	19	2	1	1	2	13	6 ДС, Р
Тема 6. Структура наукового дослідження. Опрацювання наукових джерел	17	1	1	1	2	12	5 РМГ, ДБ
Тема 7. Порядок захисту курсової, магістерської роботи	17	1	-	1	2	13	6 РМГ, ДБ
Разом за змістовим модулем 2	54	4	3	3	6	38	17
Залік							60 балів
Усього годин/балів	120	8	6	6	14	86	100 балів

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів	Кількість годин	
	Усього	у тому числі

і тем		Лекц.	Практ.	Лаб.	Конс.	Сам. роб.	Форма контролю/ Бали
1	2	3	4	5	6	7	8
Змістовий модуль 1. Пропедевтика психології розвитку							
Тема 1. Основи пропедевтики психології розвитку та організації наукових досліджень в галузі: проблеми та перспективи	31	2	2	2	4	21	6 ДС, Р
Тема 2. Сучасні концепції розвитку в зарубіжній та вітчизняній психології	31	2	2	2	4	21	6 ДС, Р
Тема 3. Методологічні проблеми психологічного дослідження	31	2	2	2	4	21	6 ДБ, Р
Тема 4. Методологія і методи наукових досліджень	31	2	2	2	4	21	5 ДС, Р
Разом за змістовим модулем 1	124	8	8	8	16	84	23
Змістовий модуль 2. Організація наукових досліджень в галузі							
Тема 5. Навчально-дослідницька діяльність студентів	27	1	1	1	3	21	6 ДС, Р
Тема 6. Структура наукового дослідження. Опрацювання наукових джерел	28	1	1	1	3	24	5 РМГ, ДБ
Тема 7. Порядок захисту курсової, магістерської роботи	31	2	2	2	3	24	6 РМГ, ДБ
Разом за змістовим модулем 2	86	4	4	4	9	65	17
Залік							60 балів
Усього годин/балів	210	12	12	12	25	149	100 балів

Форма контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах,

МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

6. Завдання для самостійного опрацювання

1. Визначте основні теоретико-методологічні проблеми періодизації психічного розвитку людини.
2. Трактуйте поняття «розвиток» у психологічних дослідженнях. Розкрийте принципові відмінності психологічних особливостей розвитку від інших змін об'єктів. Покажіть на прикладах специфічні особливості розвитку індивіда.
3. Розкрийте специфічні особливості соціальної ситуації розвитку дітей у ранньому віці.
4. Охарактеризуйте основні фактори, які впливають на розвиток людини. Розкрийте їхню важливість для психічного розвитку дітей.
5. Охарактеризуйте основні компоненти у структурі особистості та основні стадії у психосексуальному розвитку (за З. Фрейдом).
6. Розкрийте значення біологічного чинника у психічному розвитку дітей.
7. Теорія «чиста дошка»: її основні принципи.
8. Розкрийте відмінності у підходах представників класичного біхевіоризму та авторів теорії соціального наuczіння щодо трактування витоків розвитку дитини.
9. Дайте характеристику основним системам пояснення темпераменту: гуморальній, конституційній (морфологічній), нейрофізіологічній. Охарактеризуйте фізіологічне підґрунтя темпераменту за І. П. Павловим.
10. Розкрийте вплив соціального оточення на розвиток особистості дитини.
11. Розкрийте значення впливу заохочень та покарань на поведінку дітей (теорія Б. Скіннера).
12. Визначте показники оцінювання адаптованості дітей до шкільного навчання. Виокремте рівні адаптації.
13. Визначте, за якими зовнішніми та внутрішніми умовами можна охарактеризувати психічний розвиток людини?
14. Розкрийте стадії психосоціального розвитку у психоаналітичній теорії З. Фрейда.
15. Розкрийте трактування поняття віку у психологічних підходах.
16. Дайте характеристику кількісним та якісним змінам у людській психіці. Розкрийте відмінності.
17. Розкрийте сутність основних законів розвитку дитини, сформульованих Л. С. Виготським.
18. Дайте характеристику нерівномірності і гетерохронності у психічному розвитку людини. Покажіть це на прикладах.

19. Охарактеризуйте сутність поняття розвитку, становлення, формування, соціалізації та чинників, умов і рушійних сил у розвитку особистості.
20. Охарактеризуйте соціальну ситуація розвитку та поняття провідної діяльності.
21. Розкрийте сутність автономного дитячого мовлення. Визначте його основні прояви специфіку вживання. Обґрунтуйте небезпечні моменти у дітей раннього віку під час автономного мовлення.
22. Обґрунтуйте взаємозв'язок процесів розвитку, росту та дозрівання.
23. Охарактеризуйте основні підходи до трактування поняття соціалізації у психологічних джерелах. Визначте стадії джерела, механізми та чинники впливу на соціалізацію особистості.
24. Розкрийте сутність інтегрованості як важливої закономірності у розвитку особистості.
25. Розкрийте основні стадії розвитку у теорії Ж. Піаже.
26. Охарактеризуйте дитячий світогляд в період дошкільного віку (за Ж. Піаже).
27. Охарактеризуйте поняття его-ідентичності, групової ідентичності, кризи ідентичності, систему стадій розвитку у психосоціальной концепції розвитку особистості (Е. Еріксон).
28. Визначте, що таке новоутворення віку, центральне новоутворенням віку, центральна лінія розвитку?
29. Розкрийте як відбувається когнітивний розвиток дитини на першому році життя.
30. Визначте критерії та показники аналізу психічного розвитку людини.
31. Визначте, що таке захисні механізми, психологічний захист у психоаналітичній теорії.
32. Розкрийте зміст класифікації захисних механізмів та їх критеріїв у психоаналізі.
33. Розкрийте зміст критеріїв побудови періодизації розвитку дитини за Л. С. Виготським.

IV. Політика оцінювання

Усі заняття студент відвідує згідного розкладу навчального процесу. У випадку, коли студент має дозвіл на вільне відвідування, лекційний матеріал може опрацьовувати самостійно. Коли ж студент з певних об'єктивних причин не зміг бути присутнім на практичних заняттях та лабораторних роботах, він може їх відпрацювати під час індивідуальних занять.

Також враховується науково-дослідницька робота студента, публікації, участь у наукових конференціях, семінарах, круглих столах тощо.

V. Підсумковий контроль

Якщо студента не влаштовує оцінка і він бажає підвищити свій рейтинг, то він може виконати контрольну роботу, або підготувати реферат за тією темою, за якою недостатньо балів.

У випадку складання заліку результати виконання модульних контрольних робіт анулюються. Залік може проводитись як в усній, так і у письмовій формі.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90-100	Відмінно
82-89	Дуже добре
75-81	Добре
67-74	Задовільно
60-66	Достатньо
1-59	Незадовільно

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Балл Г. А. Концепция самоактуализации личности в гуманистической психологии / Г. А. Балл. – Киев, Донецк, 1993. – 32 с.
2. Баранова И. В. Нравственные ценности. Развивающая программа для младших школьников : метод, пособие для учителей и психологов / И. В. Баранова, С. Р. Гупта, Е. Н. Фитина. – Москва : Генезис, 2004. – 144 с.
3. Бернс Р. Развитие "Я - концепции" и воспитание : пер. с англ. / Р. Бернс. – Москва : Прогресс, 1986. – 422 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості: навч. метод. посіб. : у 2 кн. Кн. 2. Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади / І. Д. Бех. – Київ : Либідь, 2003. – 342 с.
5. Бех І. Д. Цінності як ядро особистості / І. Д. Бех // Цінності освіти і виховання / за заг. ред. О. В. Сухомлинської. – Київ, 1997. – С. 8-11.
6. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років : монографія / А. М. Богуш. – Київ : Слово, 2004. – 374 с.
7. Божович Л. И. Избранные психологические труды / Л. И. Божович ; под ред. Д. И. Фельдштейна. – Москва, 1995. – 210 с.
8. Валлон А. Психическое развитие ребенка / А. Валлон. – Санкт-Петербург : Питер, 2001. – 208 с.
9. Вікова і педагогічна психологія / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін., – 2-е вид., допов. – Київ : Каравела, 2009. – 400 с.

- 10.Возрастная и педагогическая психология : хрестоматия : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / сост.: И. В. Дубровина, А. М. Прихожан, В. В. Зацепин. – 5-е изд., стер. – Москва : Академия, 2008. – 368 с. – (Высшее профессиональное образование).
- 11.Возрастная и педагогическая психология / под ред. М. В. Гамезо. – Москва : Просвещение, 2004. – 256 с.
- 12.Возрастная психология: детство, отрочество, юность : хрестоматия : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений] / сост.: В. С. Мухина, А. А. Хвостов. - 7-е изд., пе-рераб. и испр. – Москва : Академия, 2008. – 624 с. – (Высшее профессиональное образование).
- 13.Выготский Л. С. Кризис 3-х лет / Л. С. Выготский // Собрание сочинений : в 6 т. – Москва, 1992. – Т. 4. – С. 368-375.
- 14.Выготский Л. С. Младенческий возраст / Л. С. Выготский // Собрание сочинений : в 6 т. – Москва : 1992. – Т. 4. – С. 269-280.
- 15.Выготский Л. С. Проблема возраста / Л. С. Выготский // Собрание сочинений : в 6 т. – Москва, 1984. – Т. 4. – С. 244-256.
- 16.Выготский Л. С. Ранний возраст / Л. С. Выготский // Собрание сочинений : в 6 т. – Москва, 1992. – Т. 4. – С. 340-367.
- 17.Выготский Л. С. Детская психология / Л. С. Выготский // Собрание сочинений : в 6 т. – Москва, 1984. – Т. 4. – С. 256.
- 18.Гроф С. Человек перед лицом смерти : пер. с англ. / С. Гроф, Дж. Хэлифакс. – Москва : Изд-во Трансперсонального ин-та, 1996. – 246 с.
- 19.Дарвиш О. Б. Возрастная психология : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений, обуч. по спец. 031000 "Педагогика и психология" / О. Б. Дарвиш ; под ред. В. Е. Кло-ско. – Москва : ВЛАДОС-ПРЕСС, 2005. - 264 с. – (Учебное пособие для вузов).
- 20.Заброцький М. М. Вікова психологія / М. М. Заброцький. – Київ : МАУП, 1998.-89 с.
- 21.Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк. – Київ, 1989. – 608 с.
- 22.Коць М. О. Особливості діагностики уваги молодших школярів з особливими освітніми потребами, які мають порушення мовлення / М. О. Коць, С. М. Демчук // Сучасна наука та освіта Волині : зб. Матеріалів наук. –практ. конф. , 22 листоп. 2018 р. , м. Володимир-Волинський. / упоряд., голов. ред. Б. Є. Жулковський. – Луцьк : Волиньполіграф, 2018. – 569 с. – С. 481-483.
- 23.Коць М. О. Професійне самовизначення та особливості професійної орієнтації дітей з вадами психофізичного розвитку / М. О. Коць // Освітні горизонти. Інформаційно-методичний вісник / упор. С. В. Куляк. – Луцьк, 2018. – С. 775-780.
- 24.Коць М. О. Професійне самовизначення у процесі соціалізації дітей з вадами психофізичного розвитку / М. О. Коць, А. М. Тучак // Медико-біологічні проблеми фізичного виховання різних груп населення, ерготерапії, інклюзивної та спеціальної освіти : матеріали IV наук.-

- практ. конф. (м. Луцьк, 13 лютого 2019 р.) / ред. В. В. Чижик. – Луцьк: ЛІРоЛ, 2019. – 148 с. – С. 71-73.
25. Коць М. О. Особливості діагностики особистісної сфери підлітка з особливими освітніми потребами / Т. М. Ятчук, М. О. Коць // Психогенеза особистості: норма і девіація : зб. наук. статей і тез ; [гол. ред. Я. Гошовський]. – Луцьк : Вежа-друк, 2019. – 244 с. – С. 235–240.
26. Коць М. О. Специфіка діагностики особистісної сфери підлітків з особливими освітніми потребами / М. О. Коць, Т. М. Ятчук // Психологія: реальність і перспективи : збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 12 / упоряд. Р.В. Павелків, Н. В. Корчакова; ред.кол. : Р.В. Павелків, В.І. Безлюдна, Н.В. Корчакова. – Рівне : РДГУ, 2019. – С. 120-127.
27. Коць М. Особливості мотивації до навчання дітей старшого шкільного віку / К. Давидюк, М. Коць // Психогенеза особистості: норма і девіація : зб. наук. статей і тез ; [гол. ред. Я. Гошовський]. – Луцьк : Вежа-друк, 2019. – 244 с. – С. 129–133.
28. Коць М. Мотивація кар'єрного росту оперативного персоналу атомної електростанції / О. Цвігун, М. Коць // Психогенеза особистості: норма і девіація : зб. наук. статей і тез ; [гол. ред. Я. Гошовський]. – Луцьк : Вежа-друк, 2019. – 244 с. – С. 218–222.
29. Коць М. Діагностика мотивації до навчання дітей старшого шкільного віку профільних класів / К. Давидюк, М. Коць // Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (13 трав. 2019р.) / за заг. ред. Я. О. Гошовського, О. В. Лазорко, А. В. Кульчицької, Т. В. Федотової. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2019 – 168 с. – С. 97–100.
30. Коць М. Діагностика мотивації кар'єрного росту оперативного персоналу атомної електростанції / О. Цвігун, М. Коць // Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології: матеріали VI Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (13 трав. 2019р.) / за заг. ред. Я. О. Гошовського, О. В. Лазорко, А. В. Кульчицької, Т. В. Федотової. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2019 – 168 с. – С. 66–69.
31. Коць М. О. Психолого-педагогічні засади корекції порушень особистісної сфери в підлітків з особливими освітніми потребами / М. О. Коць, Т. М. Ятчук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія» : збірник наукових праць. – Острог : Вид-во НаУОА, червень 2019. № 8. – С. 42–46.
32. Коць М. Психологічний аналіз емоційного вигорання у студентської молоді / М. Коць, О. Цвігун // Психологія: реальність і перспективи : збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. Вип. 12 / упоряд. Р.В. Павелків, Н. В. Корчакова; ред.кол. : Р.В. Павелків, В.І. Безлюдна, Н.В. Корчакова. – Рівне : РДГУ, 2020. – С. 125-129.

- 33.Краснова О. В. "Мы" и "Они": эйджизм и самознание пожилых людей / О. В. Краснова // Психология зрелости и старения. – 2000. – № 3. – С. 18-36.
- 34.Крэйг Г. Психология развития / Г. Крэйг. – Санкт-Петербург : Питер, 2000. – 992 с.
- 35.Кузикова С. Б. Основы возрастной психокоррекции / С.Б.Кузикова. – Сумы : СДПУ, 2001. – 316 с.
- 36.Кузикова С. Б. Психологическая программа коррекции и развития личности в подростковом возрасте : учеб.-метод. пособие / С. Б. Кузикова. – Сумы : СДПУ, 1998. – 800 с.
- 37.Кузьменко В. У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років : монографія / В. У. Кузьменко. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. – 354 с.
- 38.Кулагина И. Ю. Возрастная психология. Развитие человека от рождения до поздней зрелости : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / И. Ю. Кулагина, В. Н. Коллюцкий. – 2-е изд. – Москва : ТЦ Сфера, 2009. – 464 с.
- 39.Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія : (курс лекцій) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Кутішенко ; М-во освіти і науки України, Ін-т соц. робота та упр. НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Київ. : Центр навч. л-ри, 2005. – 128 с.
- 40.Максименко С. Д. Генетическая психология : (методологическая рефлексия проблем развития в психологии) / С. Д. Максименко. – Москва : Рефл.-бук; Київ : Ваклер, 2000. – 320 с.
- 41.Максименко С. Д. Метод дослідження особистості / С. Д. Максименко // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 7. – С. 1-9.
- 42.Максименко С. Д. Основы генетической психологии : навч. посіб. / С. Д. Максименко. – Київ : НПЦ "Перспектива", 1998. – 217 с.
- 43.Максименко С. Д. Психологічні механізми зародження, становлення та здійснення особистості / С. Д. Максименко, В. В. Клименко, А. В. Толстоухов. – Київ : Вид-во Європейського ун-ту, 2010. – 347 с.
- 44.Максимова Н. Ю. Соціально-психологічний аспект профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді / Н. Ю. Максимова, С. В. Толстоухова. – Київ, 2000. – 200 с.
- 45.Мухина В. С. Возрастная психология: феноменология развития : учеб. для студ. высш. учеб. заведений, обуч. по спец. "Педагогика и психология", "Социальная педагогика", "Педагогика" / В. С. Мухина. – 12-е изд., стер. – Москва : Академия, 2009. – 638 с. – (Высшее образование).
- 46.Обозов Н. Н. Психология взрослого человека / Н. Н. Обозов. – Санкт-Петербург, 1995. – 65 с.
- 47.Обухова Л. Ф. Возрастная психология / Л. Ф. Обухова. – Москва : 2001. – 442 с.
- 48.Осипова А. А. Общая психокоррекция : учеб. пособ. для студ. вузов / А. А. Осипова. – Москва : ТЦ "Сфера", 2000. – 512 с.

- 49.«Основи наукових досліджень» (<https://www.doccity.com/ru/osnovi-naukovih-doslidzhen/1526576/>).
- 50.Основи наукових досліджень: навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Гончарук. — Тернопіль, 2014. — 272 с.
- 51.Павелків Р. В. Дитяча психологія: навч. посіб. для самот. роботи студ. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. — Київ : Ака-демвидав, 2011. — 373 с.
- 52.Павелків Р. В. Дитяча психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. — Київ : Академвидав, 2008. — 432 с.
- 53.Павелків Р. В. Короткий довідник з дитячої психології / Р.В. Павелків, О. П. Цигипало. — Рівне, 2008. — 55 с.
- 54.Павелків Р. В. Педагогічна психологія: (теоретичні концепції та практикум) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Р. В. Павелків, М. М. Заброцький. — Рівне, 2003. — 297 с.
- 55.Павелків Р. В. Розвиток моральної свідомості та самосвідомості у дитячому віці : монографія / Р. В. Павелків. — Рівне : Волин. обереги, 2004. — 248 с.
- 56.Першина Л. А. Возрастная психология / Л. А. Першина. — Москва : Альма Матер : Академ, проект, 2005. — 255 с. — (Учебное пособие для вузов).
- 57.Пиаже Ж. Речь и мышление ребенка : пер. с фр. и англ. / Ж. Пиаже. — Москва : Педагогика-Пресс, 1994. — 528 с.
- 58.Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Т. І. Поніманська. — Київ : Академвидав, 2006. — 456 с.
- 59.Поніманська Т. І. Теоретико-методичні засади гуманістичного виховання дітей дошкільного віку / Т. І. Поніманська. — Рівне : РДГУ, 2006. — 364 с.
- 60.Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія / В. М. Поліщук. — Суми, 2007. — 330 с.
- 61.Психология возрастных кризисов : хрестоматія / сост. К. В. Сельченко. — Минск : Харвест ; Москва : АСТ, 2002. — 500 с.
- 62.Психология одаренности детей и подростков / под ред. Н. С. Лейтеса. — Москва : Академия, 2000. — 336 с.
- 63.Регуш Л. А. Проблемы психического развития. От рождения до пожилого возраста / Л. А. Регуш. — Санкт-Петербург. : Речь, 2006. — 318 с.
- 64.Савчин М. В. Вікова психологія / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. — Київ. : Академвидав, 2006. — 360 с.
- 65.Смирнова Б. О. Психология ребенка от рождения до 7 лет / Б. О. Смирнова. — Москва : Школа-Пресс, 1997. — 383 с.
- 66.Сорокоумова А. Е. Возрастная психология : [учеб. пособие] / А. Е. Сорокоумова. — Санкт-Петербург : Питер, 2009. — 207 с. — (Краткий курс).
- 67.Тушева В. В. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / В. В. Тушева, УМО НАПН України. — Харків: «Федорко», 2014. — 408 с.
- 68.Феноменологія морального розвитку особистості : детермінація, механізми, генезис : монографія / під ред. Р. В. Павелківа, Н. В. Корчакової. — Рівне : Вол. обереги, 2009. — 368 с.

- 69.Цехмістрова Г.С.Основи наукових досліджень : навчальний посібник. – Київ : Видавничий Дім «Слово», 2004. – 240 с.
- 70.Шаповаленко И. В. Возрастная психология. (Психология развития и возрастная психология) / И. В. Шаповаленко. – Москва : Гардарики, 2005. – 349 с.
- 71.Швалб Ю. М. Возрастная психология : учеб. пособие для студ. вузов / Ю. М. Швалб, И. Ф. Муханова ; Киев. нац. ун-т им. Т. Г. Шевченко, Макеев, экономико-гуманитар. ин-т. – Донецк : Норд-пресс, 2005. – 304 с.
- 72.Шихи Г. Возрастные кризисы ступени личностного роста : пер. с англ. / Г. Шихи. – Санкт-Петербург : Каскад, 2005. – 434 с.
- 73.Щотка О. П. Вікова психологія дорослої людини : навч. посіб. / О. П. Щотка ; Ніжин, держ. пед. ун-т ім. М. Гоголя. – Ніжин : РВВ НДПУ ім. М. Гоголя, 2001. – 194 с.
- 74.Эльконин Д. Б. Избранные психологические труды / Д. Б. Эльконин. – Москва : Педагогика, 1989. – 554 с.
- 75.Эриксон Э. Идентичность: юность, кризис / Э. Эриксон. – Москва, 1996. – 344 с.